

УДК 657.42

Сльозенок Н.М.

Київський національний торговельно-економічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПОЗИКОВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

У статті досліджено та узагальнено особливості підходів до аналізу позикових фінансових ресурсів підприємств торгівлі та вдосконалено класифікацію підходів до оцінки кредитоспроможності з позиції підприємства-позичальника.

Ключові слова: кредитоспроможність, методи і моделі оцінки.

Sl'ozenok N.

THEORETICAL BASES OF ANALYSIS OF LOAN FINANCIAL RESOURCES IN TRADE ENTERPRISES

In the article are studied and summarized features of the approach to analysis of loan financial resources in trade enterprise, improved classification of the estimation's approach of solvency from position of enterprise-borrower.

Key words: solvency, methods and models of estimation.

Слѐзенок Н.Н.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА ЗАЕМНЫХ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВЛИ

В статье исследованы и обобщены особенности подходов к анализу заемных финансовых ресурсов предприятий торговли, усовершенствована классификация подходов к оценке кредитоспособности с позиции предприятия-заемщика.

Ключевые слова: кредитоспособность, методы и модели оценки.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В системі обліково-аналітичного забезпечення управління позиковими фінансовими ресурсами підприємств фінансовий аналіз займає одне з провідних місць. Як відомо, здатність підприємств залучати й обслуговувати свої боргові зобов'язання (позикові фінансові ресурси) оцінюється з боку кредиторів завдяки всебічному аналізу кредитоспроможності підприємства-позичальника.

Проблему оцінки кредитоспроможності позичальника і сам термін «кредитоспроможність» вивчали і розробляли вчені різних періодів[1; 6],

проте й досі серед них немає єдиної думки щодо формування сукупності кількісно-якісних показників, які б найповніше відображали доцільність позикового фінансування підприємств. Складність ситуації полягає у тому, що критерії, які формують сутність кредитоспроможності тісно переплітаються із показниками фінансово-господарського стану підприємства та сукупністю характеристик, які розкривають його забезпеченість фінансовими ресурсами: платоспроможністю, рентабельністю, фінансовою стабільністю та діловою активністю тощо. Крім того, досі залишається відкритим питання розробки методики аналізу кредитоспроможності з позиції позичальника, а не кредитора, що значно змінює вектор направленості аналітичних завдань і інформаційних потреб для підприємств різних галузей господарювання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Розвитку методології аналізу кредитоспроможності позичальників та їх фінансового стану присвячено численні праці закордонних та вітчизняних науковців. Зокрема, значний внесок у розробку цього питання зробили зарубіжні економісти: Е.Брігхем, Л.Гапенскі, П.Хейне, Т.Коупленд. Суттєві здобутки отримано в результаті досліджень окресленої проблематики й вітчизняними науковцями, таких як: В.Галасюк, А.О.Єпіфанов, Н.А.Дехтяр, М.А.Кизим, Ю.Ю.Журавльова та ін.

Проведений аналіз літературних джерел та викладених у них методик аналізу позикового фінансування підприємств дає можливість зробити висновок про необхідність урахування нових вимог до інформаційної бази аналізу позикових ресурсів з метою забезпечення більшої достовірності та реальності розрахункових показників, у тому числі врахування галузевих особливостей підприємств-позичальників та підходів до оцінки їх кредитоспроможності.

Цілі статті. Мета статті полягає у дослідженні теоретичних положень аналізу позикових фінансових ресурсів підприємств торгівлі та удосконаленні класифікації методичних підходів щодо оцінки кредитоспроможності з точки зору підприємства-позичальника.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Серед українських фінансових організацій найбільш розвинені методики оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників різних галузей економіки мають банки. Виділяють 3 базові підходи банківської оцінки кредитоспроможності позичальників:

- аналіз при фінансуванні поточної діяльності;
- аналіз при довгостроковому фінансуванні;

- аналіз кредитоспроможності підприємств малого бізнесу.

Основні відмінності між ними полягають у: по-перше, різних джерелах вихідної інформації для аналізу (наприклад, в аналізі малих підприємств можуть прийматися до уваги дані управлінської звітності, що не підтверджені офіційними джерелами); по-друге, застосуванні різних методів при оцінці окремих елементів аналізу кредитоспроможності; по-третє, різних акцентах на окремі елементи аналізу при прийнятті рішення (при цільовому довгостроковому фінансуванні більше значення мають результати аналізу бізнес-плану ніж, наприклад, поточний рівень платоспроможності).

Кожен із вказаних підходів має свої особливості, але загальні елементи оцінки кредитоспроможності однакові для всіх підходів та умовно поділяються на три блоки: аналіз нефінансової інформації, аналіз цілей фінансування, аналіз фінансової інформації. Незалежно від підходу, що використовується, необхідно провести оцінку всіх описаних вище елементів.

Що стосується методів, які застосовуються до оцінки кредитоспроможності позичальників, то для більшої зручності вони згруповані в класифікації [6, с. 13]:

- класичні (статистичні) методи оцінки, до яких належать бально-рейтингові системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства;
- моделі комплексного аналізу (на основі експертних оцінок в ході аналізу економічної доцільності кредитування).

Застосування класифікаційних (статистичних) методів оцінки кредитоспроможності позичальника ставить за мету напрацювання стандартних підходів для об'єктивної характеристики позичальників, пошуку кількісних критеріїв оцінювання ризикованості кредитування певного підприємства. Бально-рейтингова оцінка дозволяє прогнозувати своєчасність здійснення майбутніх платежів, ліквідність і оборотність активів, оцінити загальний фінансовий стан підприємства і його стійкість, а також дає можливість визначити межі зниження обсягу прибутку, в яких здійснюється погашення частки фіксованих платежів. Перевагами бально-рейтингових моделей є простота, можливість розрахунку оптимальних значень за окремими показниками, здатність ранжирувати підприємства за результатами аналізу, а також комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності.

Моделі комплексного аналізу були запозичені у зарубіжних країнах із розвинутою ринковою економікою та зорієнтовані здебільшого на якісні чинники. Ці методики оцінки кредитоспроможності диференційовані

залежно від характеру позичальника та періодичності й розміру грошових потоків на рахунках підприємства.

Однак необхідно враховувати, що більшість існуючих методик мають за мету оцінку фінансового стану чи кредитоспроможності підприємства, з позиції кредитора, а не позичальника, тому не містять досить виваженого обґрунтування кількісно-якісних показників, які б найповніше відображали доцільність позикового фінансування для підприємства-позичальника.

Методична складова інструментарію вибору методів аналізу для управління будь-яким об'єктом полягає у вирішенні наступних завдань [2, с. 101]:

- формулювання переліку характеристик підприємства, які дозволять визначити «індивідуальне обличчя» кожного підприємства певної галузі;
- виявити параметри різних методів аналізу, що обумовлюють їх практичне застосування;
- віднайти спосіб встановлення відповідності між набором характеристик підприємств певної галузі і практично орієнтованими параметрами методів аналізу.

Зважаючи на викладені міркування, автором було сформовано структурно-логічну схему взаємозв'язку кількісно-якісних показників кредитоспроможності підприємств з системою показників, які враховують галузеві особливості діяльності позичальника – підприємства торгівлі (рис. 1).

Представлена схема систематизована шляхом виділення суттєвих характеристик позиково-кредитних операцій, методів та моделей оцінки кредитоспроможності позичальника, які нині використовують на практиці, а також специфіки технологічного циклу торговельних підприємств.

Перевагами запропонованої автором класифікації підходів до оцінки кредитоспроможності є взаємозв'язок із кількісно-якісною оцінкою галузі господарювання, а також чіткість, логічність, послідовність, повнота і вичерпність вибору методичного інструментарію аналізу позикових операцій у процесі обґрунтування доцільності кредитування з позиції позичальника.

Рис. 1. Структурно-логічна схема взаємозв'язку кількісно-якісних показників кредитоспроможності підприємств з системою показників, які враховують галузеві особливості діяльності позичальника – підприємства торгівлі*

* власна розробка

Висновки. Існуючі методики оцінки кредитоспроможності підприємств зорієнтовані в основному на аналітичні потреби кредиторів, а

не позичальників, тому назріла необхідність в обґрунтуванні нового методичного забезпечення для аналізу позикових ресурсів з боку підприємств-позичальників. Запропонована автором модифікація рекомендується як основа для розробки такої методики, враховує особливості фінансів торгівельних підприємств та сприяє вдосконаленню теоретико-методологічних положень аналізу позикових ресурсів з точки зору підприємства-позичальника.

1. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? / В.В.Галасюк, В.В.Галасюк // Вісник НБУ. – 2001. – №5. – С. 54–56.
2. Гилка У.Л. Фінансово-економічний аналіз в управлінні підприємством: історія і нові виклики / У.Л.Гилка // Економіка і управління. – 2009. – №2(44). – С. 128–135.
3. Журавльова Ю.Ю. Платоспроможність підприємства та шляхи її забезпечення: Монографія / Ю.Ю.Журавльова. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009. – 73с.
4. Кизим Н.А., Благун И.С., Копчак Ю.С. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий: Монография / Н.А.Кизим, И.С.Благун, Ю.С.Копчак. – Х.: Издательский Дом «ИНЖЕК», 2004. – 144с.
5. Коупленд Т., Колер Т., Мури́н Дж. Стоимость компаний: оценка и управление / Т.Коупленд, Т.Колер, Дж.Мури́н. – 2-е изд., стер. / Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 576с.
6. Спіфанов А.О., Дехтяр Н.А., Мельник Т.М., Школьнік І.О. та ін. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: Монографія / А.О.Спіфанов, Н.А.Дехтяр, Т.М.Мельник, І.О.Школьнік та ін. – Суми: УАБС.